

Közös fellépés a gyűlölet-bűncselekmények ellen

„Az utasítás, a jogszabály a kereteket megadja, de a legfontosabb, hogy az intézkedő a lelkében is fontosnak érezze ezt” — Kerezi Klára kriminológus, az Országos Kriminológiai Intézet főtanácsadója mondata volt talán a kulcskérdése a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport és az Eötvös Loránd Kutatóhálózat Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézete által szervezett konferenciájának. A munkacsoport tíz, illetve az „ORFK utasítás a gyűlölet-bűncselekmények kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról” szóló rendelet két éves évfordulója kapcsán szervezett találkozóra a területen aktív civil szervezeteket és szakembereket összefogó 2021. decemberéig tartó közös projektjének zárásaként került sor.

„Az elmúlt két év sikertörténet, példaértékű együttműködés történt a hatóságok, civil szervezetek és a munkacsoport között. Óriási eredmény, hogy elértük az ORFK utasítást, amely nyomán oktatás indult, amely pontosan tisztázza, kinek, mi a feladata, mit kell felismerni, hogyan kell dokumentálni, és a hatóság részéről az érzékenyítés is megkezdődött”—így értékelték a projekt zárásaként megszervezett konferencia szereplői a gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépés elmúlt időszakának történéseit. Pap András László az MTA TK Jogtudományi Intézet munkatársa, a munkacsoport szakértője, Nagygyőr Csilla rendőr alezredes, Takács Flóra az ELTE kutatója, Kerezi Klára kriminológus, az Országos Kriminológiai Intézet főtanácsadója és Dr. Hollán Miklós egyetemi docens a Nemzeti Közszozálati Egyetem tanára tekintették át az elmúlt két év eredményeit. Az eseményt Dombos Tamás, a Háttér Társaság szakértője statisztikákkal nyitotta, nemzetközi összehasonlításban mutatta be a nyilvántartásba vett gyűlölet bűncselekmények számát, illetve a társadalom hozzáállását. Kiderült, hogy többféle módon mérik a gyűlölet bűncselekmények gyakoriságát, de friss kutatások igazán nincsenek. Nagy a látencia, egyrészt a sértettek sem ismerik fel, vállalják, azonosítják sok esetben, ahogy a hatóságok részéről sem olyan még a hozzáállás. Ezek tükrében fenntartásokkal kell kezelni az adatokat, ami egyébként a nemzetközi összehasonlításban is érezhető. Míg Nagy-Britanniában 125000, Németországban 10000, Franciaországban 2500, míg Szlovákiában mindössze 20 esetet regisztráltak. Mondjuk Angliában, ha már valaki úgy érzi, hogy ilyen cselekmény áldozatává vált, már automatikusan bekerül a rendszerbe, míg nálunk például csak akkor, ha lezárult a nyomozás. Hazánkban ez a szám 100-200 között van, de több változás is volt a kérdés definiálásában, a jogi megítélésében, illetve az etnikai kisebbség esetében lényegesen nagyobb az „aluljelentés”, mint a zsidók elleni, a szexuális orientáltság, vagy fogyatékosággal élők miatti támadásoknál. Magyarország ez a romákat is érinti, akik egyrészt ők maguk sincsenek sok esetben tisztában a jelenség fogalmával, másrészt az ügyekben eljárók sem kezelik így az őket ért bűncselekményeket. A legmagasabb hazánkban a fogyatékosággal élők és a szexuális irányultság miatti – nyilvántartott— támadás, leggyakoribb a zsidó származás, az LMBTQ- áldozatok bejelentése. A legnagyobb probléma még mindig a rendőrség részéről látható, ugyan csak a szexuális orientáció miatti támadásokat vizsgálták, náluk a felmérésekben résztvevő áldozatok 59 százaléka mondta azt, hogy nem ismerték fel az indítékot.

A konferencia résztvevőinek is az volt a konklúziója, hogy kellenek a statisztikák, a nyomon követés és a hatóságok részéről egy olyanfajta érzékenyítés, amely eredményeként nem az

előírások és a jogszabályok miatt, hanem belülről érzik, hogy mikor van a gyűlölet, az etnikai hovatartozás, fogyatékoság miatti élethelyzet, vagy szexuális irányultság egy bűncselekmény hátterében.

Mi a helyzet most?

Minden rendőrkapitányságon mentort kell kijelölni a gyűlölet-bűncselekmények felismerésének elősegítése céljából, akinek személyéről és elérhetőségéről a rendőrkapitányság állományát tájékoztatni kell. Az ORFK-n illetve a megyei rendőr-főkapitányságokon már 2012-óta ki voltak jelölve a gyűlölet-bűncselekmény szakvonal tagjai, az ő feladataikat konkretizálja az utasítás. A rendőrkapitányoknak gondoskodnia kell arról, hogy a közrendvédelmi és bűnügyi állományuk oktatásban részesüljön az előítélet-indikátorok listája használatáról, valamint a gyűlölet-bűncselekmények jellemzőiről. Az utasítás fontos részét képezi az úgynevezett. előítélet-indikátoroknak a felsorolása. Az előítélet-indikátorok olyan tények vagy objektív körülmények, amelyekből arra lehet következtetni, hogy egy bűncselekményt részben vagy teljes mértékben előítéletes indítékből követtek el. Az utasítás kimondja, hogy a rendőr eljárása során valamennyi bűncselekmény esetén köteles mérlegelni az előítéletes indíték esetleges jelenlétét. Ha a bűncselekménnyel összefüggésben előítélet gyanúja merül fel, úgy a nyomozó hatóságnak a tényállás felderítése során figyelmet kell fordítani az előítéletes indíték megállapíthatóságának tisztázására. Lényeges, hogy az utasítás kimondja: az intézkedő rendőr az áldozattal nyugodt, objektív és a szakszerűség keretein belül az áldozatot támogató kommunikációt köteles folytatni. A rendőr az áldozat viselkedésével, kultúrájával, származásával, közösségével kapcsolatban nem jeleníthet meg személyes értékítéletet, köteles tartózkodni a sztereotíp, előítéletet hordozó vagy az áldozat hibáztatására utaló szavak és kifejezések használatától. Az utasítás nemcsak az intézkedő rendőr feladatait határozza meg specifikusan, hanem a nyomozó rendőret is. E körben kiemeli például, hogy a nyomozó együttműködik más bűnüldöző szervekkel a gyűlölet-bűncselekmény jellemzőinek és a gyűlöletcsoportok esetleges érintettségének feltárása érdekében, szükség szerint nyílt forrású adatgyűjtést végez az interneten, a gyanúsított előítéletére vonatkozóan, a gyanúsított tartózkodási helyén, ismeretségi körében adatgyűjtést végez a gyanúsítottnak az általa támadott közösséghez fűződő viszonyával kapcsolatban és intézkedik minden olyan -a gyanúsított birtokában lévő- bizonyíték dokumentálására, szükség szerint lefoglalására, amely a gyanúsított esetleges előítéletét alátámaszthatja. A megyei szakvonalartatók és az ORFK szakvonal vezetője figyelemmel kísérik a gyűlölet-bűncselekmények miatt folyó büntetőeljárásokat, az ilyen cselekményekre vonatkozó média-megjelenéseket és a szervezett gyűlölet-csoportok illetve tagjaik tevékenységét.

Fontos, hogy a fogyatékoság területén elsősorban a mentális problémával élők válnak áldozattá. Itt még jelentőséget kap, hogy a stigmatizáció kiterjed a társadalom nagy részére, de a hatóságokra stb. is, „ez úgylát hülye” alapon.

Kun Viktória